

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

On tärkeää tunnistaa ja tunnustaa, että medialukutaito on kriittinen kansalaistaito. Laadukas mediakasvatus turvaa osallisuutta ja yhteiskuntarauhaa.

Journalismin merkitys demokraattisessa yhteiskunnassa tulee ymmärtää mediakasvatustyössä. Lasten ja nuorten suhdetta myös perinteiseen mediaan tulisi vahvistaa ja sitä kautta luottamusta journalismiin ja sen luotettavuuteen lisätä lasten ja nuorten keskuudessa.

Johdannossa olisi hyvä nostaa esiin media vallankäytön välineenä.

Mediakasvatuksen tulee pyrkiä tiedon vartenotettavuuden arvioinnin lisäksi tuomaan esiin henkilön oman mediakäytöksen ja -valinnan vaikutusvaltaa ja valtasuhteita sekä opettaa käyttäjille mediayritysten keinoista käyttäjien pitämiseksi palveluissa. Erityisesti lasten ja nuorten kohdalla näiden taitojen opettaminen on merkittävää.

Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ehdottaa, että johdannossa tuotaisiin esiin median sosiaalisen ulottuvuuden monisyisyys muunakin kuin informaatiokanavana.

Sivulla kuusi mediakäsitteessä sanotaan ”Mediasisältöjä taas ovat kaikki ne viestit, joita mediavälineillä tuotetaan...” Tähän olisi hyvä lisätä, että mediasisältöjä ovat myös tekstit ja medialukutaito vaatii myös tekstinlukutaitoa.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Mediakasvatuksen nykytila -luku tuo esiin suomalaisen mediakasvatuksen nykytilan. Luvun alussa mainitaan nykyisten toimijoiden jakavan yhteisen arvopohjan ja tavoitteet, mutta niitä ei avata. Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ehdottaa, että lukua täydennetään ja avataan, millaisesta arvopohjasta mediakasvatus Suomessa toteutuu.

Huomio mediakasvatuksen uusien osaajien vähentymisestä on hyvä ja tärkeä. Sen yhteydessä on hyvä huomioida, että korkeakouluosaamista aiheesta syvennetään eri tutkintolinjoilla. Voisiko tähän yhteyteen mainita myös korkeakoulututkintojen yhteisten opintojen ja tutkimuksen merkityksellisyys näin monisyisen ilmiön ymmärtämisessä ja sen käytön opettamisessa?

Sivulla 8 mainitaan: ”Demokratian turvaaminen edellyttää mediakasvatukselta entistä vahvempaa roolia kriittisen ajattelun, empatiakyvyn ja vuoropuhelun edistäjänä.” Erityisesti empatiakyvyn edistämiseksi on mediakasvatuslinjauksissa huomioitava generatiivisen tekoälyn käyttö luovien ammattilaisten tuotosten kustannuksella. Median sisällöntuotanto toteutetaan yhä enenevässä määrin tekoälyn avulla (niin uutis-, markkina- kuin sosiaalinen media). Medialukutaidossa onkin tärkeää erottaa tekoälyn tuotos ihmisen tekemästä, ja mediakasvatuksen on huomioitava kriittisen ajattelun yltävän myös valintoihin: median käyttäjien on ymmärrettävä, että tekoälytuotteiden kuluttaminen johtaa ihmisten luovan toiminnan ja taiteen näivettymiseen.

Mediakasvatuksen vahvuudeksi mainitaan ”Mediakasvatusta toteuttavien toimijoiden joukko on laaja, minkä seurauksena mediakasvatus on moninaista”. Toimijoiden laajaa joukkoa olisi hyvä avata. Mediakasvatusosaaminen ei ole vain koulujen ja opettajien tehtävä vaan sitä tehdään myös vapaa-ajalla muun muassa nuorisotyössä, kirjastoissa ja kulttuurikasvatuksessa. Kirjastot ja nuorisopalvelut ovat paikkoja, joissa voidaan kohdata mediakasvatuksen osalta myös ne kaupunkilaiset, jotka jäävät koulutusjärjestelmän ja palveluiden ulkopuolelle. Kulttuurikasvatus taas tarjoaa pedagogisia näkökulmia ja oppimateriaaleja, joissa mediakasvatus linkittyy turvallisuuteen, hyvinvointiin ja arjen taitoihin jo alkuopetuksessa. Nuoruuden edunvalvonnan näkökulmasta toivomme, että linjauksissa näkyy lasten ja nuorten yhdenvertainen mahdollisuus mediakasvatukseen laajasti eri ympäristöissä. Mediakasvatus nähdään laajan kentän tehtävänä yhteiskunnassa.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala kannattaa linjausten visiota.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Tavoitteet on kuvattu tiiviisti ja Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala kannattaa niitä. Ehdotamme kuitenkin, että tavoitteissa huomioitaisiin tarkemmin muutamia asioita.

1. Toimijuuden vahvistaminen:

Lapsille ja nuorille tulisi taata yhdenvertainen mahdollisuus oppia mediataitoja ja vahvistaa toimijuuttaan käytännön tekemisen kautta. Mediakasvatuksen on tärkeää olla lapsille ja nuorille osallistavaa toimintaa, jossa lapsi ja nuori oppii mediasta itse tekemällä.

Lapsille ja nuorille tulee mahdollistaa ohjausta siihen, millä tavalla on mahdollista itse vaikuttaa mediassa turvallisesti. Tähän on annettava konkreettisia työkaluja.

Mediakasvatuksen tavoitteena ei tulisi olla ainoastaan mediakriittisyyden vahvistaminen, vaan myös kieli- ja kulttuuritietoisien lukutavan ja tulkinnan kehittäminen. Kieli- ja kulttuurisensitiivinen mediakasvatustutkimus korostaa, että merkityksiä rakennetaan aina kielellisissä, kulttuurisissa ja kokemuksellisissa kehyksissä, ja tämän tulisi näkyä myös linjausten lähtökohdissa.

Mediakasvatuksen linjauksissa on tärkeää näkyä se, miten ne vastaavat median välityksellä Suomeenkin heijastuviin kansainvälisiin selkkauksiin ja jännitteisiin, erityisesti kun ne tulevat lasten, nuorten ja nuorten aikuisten arkeen reaaliaikaisesti. Helsingissä puhutaan noin 150 kieltä ja eletään moninaisissa kulttuurisissa todellisuuksissa, mikä tekee mediaympäristöstä väistämättä monikielisen ja -kulttuurisen. Tämän vuoksi mediakasvatuksen tulee kyetä refleктоimaan ja sanoittamaan sekä kasvattaa ymmärtämään tätä todellisuutta eikä tarkastella mediaa vain abstraktina ilmiönä.

2. Osaamisen kehittäminen:

Hyvä ja tiivis kuvaus

3. Kestävyyden edistäminen:

Kestävyyden tavoitteessa listataan kestävyysulottuvuudet taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen. Jos mediakasvatus ei voi kiinnittyä niistä jokaiseen samalla painoarvolla, tulisi taloudellisen sijaan korostaa sosiaalista (ja kulttuurillista) kestävyttä. Media on sosiaalisen joukon, ihmiskunnan, keskinäisen vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen ilmiö, joten sen kestävyys kysymyksistä oleellimmat kumpuavat juuri sosiaalisesta kestävydestä. Taloudelliset aspektit käsittelevät linjauksissa muutenkin vain mediakasvatuksen toteutettavuutta, eivät medialukutaidon ja mediakasvatuksen merkitystä taloudellisesti kestäväälle maailmalle.

Tekoäly ja informaatiovaikuttaminen tekevät mediakasvatuksesta myös demokratian ja yhteiskunnallisen kestävyuden kysymyksen.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Edistetään reilua ja turvallista mediankäyttöä -kappaleessa Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ehdottaa, että puhuttaisiin reiluuden sijaan eettisyydestä. Reilun ja turvallisen mediankäytön yhteyteen olisi hyvä lisätä media vaikuttamisvälineenä ja vallanpitona. Median kuluttamisen vaikutuksista on myös hyvä mainita esimerkkinä tekoälyn generoimat taidekuvat, vaikuttajahahmot ja valmistekstit.

Vahvistetaan luottamusta yhteiskuntaan -kappaleessa ehdotamme, että mainittaisiin tutkitun tiedon tärkeys.

Huomio mediakasvatuksessa käytetystä, johdonmukaisesta suomenkielisestä käsitteistöstä on osuva ja tarpeellinen.

Kestävyiden toimenpiteissä ei käsitellä, mitä mediakasvatuksella on kestävyiden nimissä tarkoitus saada aikaan. Luku pureutuu suurimmassa osin mediakasvatuksen profiiliin nostamiseen ja rahoitukseen. Julkisen hallinnon eli tässä tapauksessa Helsingin vastuuta rahoittajana korostetaan liikaa ilman, että annetaan linjausta rahoituspäätöksistä. Yritysvastuun kohdalla on korostettava yritysten vastuuta generatiivisen tekoälyn käyttäjänä erityisesti kuvien, videoiden ja tekstien sisällöntuotannossa. Vastaavasti mediankäyttäjien mediakasvatuksen on käsiteltävä tekoälysisältöjen kuluttamisen vaikutuksia kestäväälle tulevaisuudelle ja Suomen työllisyydelle.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Linjausten muotoilua tavoitteiksi voisi vielä selkeyttää, sillä luonnoksessa esitetyt toimet vaikuttavat jäävän pintapuolisiksi perusteltujen tavoitteiden sijaan.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

Ei kommentteja.

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Linjausten loppuun toivoisimme lähdeluetteloja sekä lähdeviittaukset mukaan varsinaiseen asiakirjaan.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Torniainen Marika
Helsingin kaupunki, kulttuuri ja vapaa-aika